Hæstaréttardómar.

Útgefandi: Hæstiréttur.

LXXIV. árgangur. 4. hefti. 1994

Fimmtudaginn 10. nóvember 1994.

Nr. 359/1991. **Lind hf.**
(Guðni Á. Haraldsson hrl.)
gegn
Jóhanni Antoníussyni og
Ingibjörgu Þorvaldsdóttur, báðum
persónulega og f. h. Hilmis sf.
(Sigurður G. Guðjónsson hrl.)

Eignarleigusamningur. Vanheimild.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason og Gunnlaugur Claessen og Bjarni K. Bjarnason, fyrrverandi hæstaréttardómari.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 26. ágúst 1991. Hann krefst þess, að stefndu verði in solidum dæmd til að greiða 2.354.116 krónur með 45,6% ársvöxtum frá 15. ágúst 1989 til greiðsludags, þannig, að vextir taki breytingu samkvæmt 10. gr. laga nr. 25/1987, til vara, að stefndu verði dæmd til að greiða 1.477.357 kr. með 27,6% ársvöxtum frá 1. nóvember 1988 til greiðsludags, þannig, að vextir taki breytingu samkvæmt 10. gr. vaxtalaga. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndu krefjast staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Stefndi Sverrir Júlíusson lést undir rekstri máls þessa í héraði 30. apríl 1990. Ekkju hans, Ingibjörgu Þorvaldsdóttur, var veitt leyfi til setu í óskiptu búi 4. maí s. á., og hefur hún tekið við aðild málsins.

Málavöxtum er lýst í hinum áfrýjaða dómi.

Í samningi þeim um fjármögnunarleigu, sem gerður var 10. mars

1988 milli áfrýjanda sem leigusala og Janna sf. sem leigutaka, er yfirlýsing í fylgiskjali nr. 3, sem er svonefnd afhendingarstaðfesting, undirrituð af Gesti J. Ragnarssyni pr. pr. Trésmiðjan Hvammur hf. Þar segir, að Trésmiðjan Hvammur hf. (seljandi) hafi afhent Janna sf. (leigutaka) leigumunina. Síðan segir: „Sem seljandi ofanlýsts hlutar eða hluta er því hér með lýst yfir, að honum hefur verið komið fyrir og settur upp samkvæmt óskum leigutaka og hluturinn hefur verið prófaður og sannreynt er að hann er í fullkomnu lagi og tilbúinn til notkunar af leigutaka."

Svo sem rakið er í héraðsdómi, er sýnt, að á þessum tíma hafði hvorki komist á kaupsamningur um plötufrystinn milli Janna sf. og stefnda Hilmis sf. né hafði afhending frystisins farið fram til Janna sf. Þeim mun síður hafði eignayfirfærsla farið fram frá Janna sf. til Trésmiðjunnar Hvamms hf., og er yfirlýsing þessi því efnislega röng af hálfu þess, er hana undirritaði.

Að svo vöxnu og með vísan til forsendna hins áfrýjaða dóms þykir mega staðfesta hann að öðru leyti en því, að eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður í héraði falli niður. Þá þykir rétt, að hvor aðila beri sinn kostnað af málinu fyrir Hæstarétti.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður um annað en málskostnað.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 4. júní 1991.

Mál þetta, sem dómtekið var 15. maí sl., er höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, birtri 17. janúar 1990, af Lind hf., kt. 610886-1679, Ingólfsstræti 3, Reykjavík, gegn Jóhanni Antoníussyni, kt. 061132-2019, Haðalandi 13, Reykjavík, dánarbúi Sverris Júlíussonar, kt. 121012-2359, Safamýri 35, Reykjavík, og Hilmi sf., kt. 630565-0149, Skeggjagötu 1, Reykjavík.

Dómkröfur.

Dómkröfur stefnanda eru þær aðallega, að stefndu verði in solidum dæmdir til að greiða stefnanda 2.354.116 kr. með 45,6% ársvöxtum frá 15. ágúst 1989 til greiðsludags, þannig, að vextir taki breytingu samkvæmt 10. gr. laga nr. 25/1987, til vara, að stefndu verði dæmdir til þess að greiða stefnanda 1.477.357 kr. með 27,6% ársvöxtum frá 30. nóvember 1988 til greiðsludags, þannig, að vextir taki breytingu samkvæmt 10. gr. laga nr. 25/

1987. Þá krefst stefnandi málskostnaðar sér til handa samkvæmt gjaldskrá LMFÍ og að hann beri vexti lögum samkvæmt 15 dögum eftir dómsuppsögu.

Dómkröfur stefndu eru þær, að þeir verði sýknaðir af öllum kröfum stefnanda og stefnandi verði dæmdur til að greiða stefndu málskostnað samkvæmt gjaldskrá LMFÍ. Þess er jafnframt krafist, að dæmdur málskostnaður beri dráttarvexti frá 15. degi frá dómsuppsögu til greiðsludags og að áfallnir dráttarvextir leggist við höfuðstól hans á 12 mánaða fresti.

Málavextir og málsástæður.

Stefnandi lýsir málavöxtum svo, að 10. mars 1988 hafi stefnandi, Lind hf., gert samning um fjármögnunarleigu við Janna sf. um leigu annars vegar á plötufrysti, en hins vegar á pólsvogum og fésvél. Um hafi verið að ræða eignarleigusamning, sem þýði, að stefnandi sé leigusali tækisins. Leigutaki teljist ekki eiga né eignast tækin í lok leigutímans.

Hinn 18. maí s. á. hafi stefnandi greitt Trésmiðjunni Hvammi hf., sem verið hafi eigandi að 90 hundraðshlutum í Janna sf., 1.752.000 kr. fyrir frystinn samkvæmt fram settum reikningi. Tæki þetta hafi verið sett upp í Janna sf. og notað þar.

Samkvæmt samningi Lindar hf. og Janna sf. hafi leigufjárhæðin verið í DEM 75.642,00 og ísl. kr. 767.067. Afborganir skyldu vera 48 jafnar afborganir á eins mánaðar fresti, í fyrsta sinn 30. júní 1988. Hver afborgun hafi verið í 22.245 ísl. kr. miðað við vísitölu byggingarkostnaðar 354 stig, en í þýskum mörkum DEM 2.118,00. Afborganir hafi farið í vanskil 30. nóvember 1988 og ekki verið greitt af samningnum eftir það. Hinn 15. ágúst 1989 hafi samningnum verið sagt upp með vísan til efnisákvæða í honum þar um.

Hinn 29. ágúst s. á. hafi bú Janna sf. verið tekið til gjaldþrotaskipta. Með kröfulýsingu 15. september s. á. hafi fyrir hönd Lindar hf. verið lýst fjár- og eignarhaldskröfu í búið þ. á m. vegna plötufrystisins. Stefnandi hafi fengið afhentar vogir og fésvél.

Þegar nálgast átti frystinn, hafi komið í ljós, að hann var ekki hjá Janna sf. og að stefndu höfðu tekið tækið í sínar vörslur, þrátt fyrir það að framkvæmdastjóri Janna sf. hefði tilkynnt þeim, að vafasamt væri, að hann hefði haft ráðstöfunarrétt yfir tækjunum. Forsvarsmenn Hilmis sf. höfðu þá margsinnis krafið Gest Janus Ragnarsson, fyrrum framkvæmdastjóra Janna sf., um tæki þetta og sent bréf um riftun, þrátt fyrir það að Janni sf. hefði þá þegar greitt tækið að fullu með peningum og skuldabréfi.

Í desember hafi lögmaður stefnanda krafið stefndu um tækið fyrir hönd umbjóðanda síns, en þá hafi honum verið sagt, að það hefði verið selt. Bótakröfum eða kröfum um andvirði þess hafi verið hafnað.

Málsástæður stefnanda eru þær, að hann sé og hafi verið frá 10. mars 1988 eða 18. maí s. á. eigandi tækis þess, sem hér um ræði. Riftun stefndu á kaupum, sem þegar hafi verið fullfrágengin, m. a. með greiðslu í peningum og skuldabréfi fyrir eftirstöðvum, sé því markleysa, enda sú riftun ekki farið fram fyrr en á miðju ári 1989.

Stefndu hafi tekið ófrjálsri hendi tæki þetta, þrátt fyrir það að þeim hafi verið gerð grein fyrir því, að Janni sf. hefði ekki heimild til þess að ráðstafa tækjunum, og þannig á ólögmætan hátt náð yfirráðum yfir eigum stefnanda.

Stefndu hafi upplýst, að tæki þessu hafi nú verið ráðstafað til þriðja manns. Því sé þess krafist í aðalkröfu, að stefndu bæti stefnanda andvirði tækisins samkvæmt samningi þeim, er gerður var á sínum tíma. Í varakröfu er þess krafist, að fjárhæð sú, er Lind hf. keypti tækið á, að frádregnum þeim innborgunum, er um ræðir, verði greidd stefnanda.

Í aðalkröfu sé krafist greiðslu á 2.354.116 kr. Hinn 15. ágúst, er samningi Lindar hf. og Janna sf. var sagt upp, hafi gjaldfelldar eftirstöðvar ásamt gjaldföllnum afborgunum verið 3.359.184 kr. Heildarkaupverð allra tækjanna samkvæmt samningnum hafi numið 2.499.937 krónum. Plötufrystirinn hafi verið keyptur á 1.752.000 kr., 70,08 hundraðshlutar af heildarkaupverði tækjanna. Stefnt sé því til greiðslu á 70,8 hundraðshlutum af 3.359.184 krónum.

Í varakröfu sé krafist greiðslu á 1.752.000 kr., sem séu upphaflegt kaupverð tækisins að frádregnum 70,08 hundraðshlutum þeirra afborgana, sem greiddar voru frá 30. júní 1988 til og með 30. október 1988. Samtals hafi afborganir numið 391.900,30 krónum. Þegar frá sé dreginn ofangreindur hundraðshluti, hafi greiðst inn á þennan hluta samningsins 274.643 kr. Því sé stefnt til greiðslu á 1.477.357 kr. frá 30. október 1988.

Stefndu lýsa svo málavöxtum, að 17. maí 1988 hafi stefndi Hilmir sf. gert samning við Janna sf. um kaup hins síðarnefnda á frystitækjum af Hilmi sf. af Gram-gerð. Kaupverð hafi verið 1.600.000 kr., og skyldi greiða 500.000 kr. við afhendingu tækjanna og eftirstöðvar, 1.100.000 kr., með skuldabréfi. Janni sf. hafi greitt Hilmi sf. 500.000 kr. vegna kaupanna 19. maí 1988. Frystitækin hafi síðan verið afhent í júnímánuði sama ár. Fullyrðingum um, að stefndu hafi verið búnir að selja tækin þegar um mánaðamót febrúar og mars 1988, mótmæli stefndu og einnig því, að greiðsla, að fjárhæð 500.000 kr., hafi verið greidd um það leyti til staðfestingar, enda sýni gögn málsins, að slíkar fullyrðingar fái ekki staðist.

Skuldabréf það, sem gefið hafi verið út vegna fyrrgreindra viðskipta, hafi Hilmir sf. framselt Stálsmiðjunni hf. og tókst jafnframt á hendur sjálfskuldarábyrgð á greiðslu bréfsins. Skuldabréfið hafi síðan verið framselt Slippfélaginu hf., er síðan hafi framselt það Markaðssjóðnum hf.

Skuldabréf þetta hafi verið í vanskilum frá og með fyrsta gjalddaga, 15. júlí 1988, og hafi Markaðssjóðurinn fengið útgefanda bréfsins, Janna sf., og ábyrgðarmenn, Gest Janus Ragnarsson, Hilmi sf., Stálsmiðjuna hf. og Slippfélagið hf., dæmda til greiðslu bréfsins. Í framhaldi af því hafi verið gert fjárnám hjá Sverri Júlíussyni í fasteign hans að Safamýri 35, Reykjavík. Eins og málum var þá háttað, hafi stefndu ekki séð sér annað fært en greiða skuldina vegna skuldabréfsins ásamt áföllnum kostnaði, og hafi Hilmir sf. því greitt skuldina í tveimur hlutum, fyrst 9. ágúst 1989 með greiðslu 250.000 kr. og síðan aftur 30. ágúst 1989 1.673.788,36 kr., samtals 1.923.788,36 kr.

Þar sem Hilmir sf. hafi nú orðið fyrir verulegu tjóni vegna vanefnda Janna sf. á fyrrgreindum kaupsamningi, hafi stefndi Jóhann Antoníusson f. h. Hilmis sf. rift kaupum við Janna sf., og hafi orðið að samkomulagi milli hans og Gests Janusar Ragnarssonar, annars eiganda Janna sf., að tækjum yrði skilað, þar sem Janni sf. myndi ekki geta bætt úr þeim vanefndum, sem orðin voru í fyrrgreindum kaupum, og litið svo á, að sú greiðsla, sem Janni sf. hafði greitt stefndu 19. maí 1988, kæmi fyrir afnot Janna sf. af tækjunum frá því í júní 1988 fram á sumar 1989 og sem bætur fyrir vanefndir. Hafi þessi tilhögun verið staðfest með símskeyti 25. júlí 1989. Samkvæmt þessu hafi Janni sf. afhent verkstjóra Síldarvinnslunnar hf. í Neskaupstað frystitækin, enda hafi svo talast til, að hann myndi taka við tækjunum fyrir stefndu. Eftir að stefndu höfðu fengið tækin, hefðu þau fljótlega verið seld.

Stefndu mótmæli þeirri fullyrðingu Gests Janusar Ragnarssonar, að hann hafi sagt stefnda Jóhanni Antoníussyni, að hann væri ekki viss um, að hann hefði neina heimild til að skila tækjunum, enda hefðu stefndu ekki fengið neina vitneskju um ætlaðan rétt stefnanda til frystitækjanna, fyrr en Hilmi sf. barst bréf frá lögmanni stefnanda 7. desember 1989.

Mótmælt sé þeirri fullyrðingu stefnanda, að afhending skuldabréfsins sé fullnaðargeiðsla, ef ekki af því greiðist, svo sem hér hafi orðið.

Af gögnum málsins verði ekki séð, að stefnandi hafi nokkurn tíma orðið eigandi frystitækja þeirra, sem deilt er um, enda hafi Trésmiðjan Hvammur hf., sem sé seljandi fyrrgreindra frystitækja, ekki verið eigandi frystitækjanna þá eða orðið það síðar, og hafi stefndu aldrei gert neinn samning við Trésmiðjuna Hvamm hf. um sölu á frystitækjunum. Benda verði á, að í afhendingarstaðfestingu, dags. 10. mars 1988, sé því haldið fram af Trésmiðjunni Hvammi hf. og Janna sf., að tækin hafi verið afhent, en þá hafi frystitækin ennþá verið í vörslu stefndu, svo sem áður sé fram komið.

Í fjármögnunarleigusamningnum sé Janna sf. veitt umboð til þess að koma fram fyrir hönd stefnanda við kaup á frystitækjum sem umboðsmað-

ur. Samninginn við stefndu hafi Janni sf. hins vegar gert í eigin nafni og Janni sf. orðið eigandi frystitækjanna á kaupsamningsdegi, og verði ekki séð af gögnum málsins, að Janni sf. hafi selt stefnanda frystitækin, enda hafi samningar Janna sf. og stefnanda staðið til annars, og því hafi riftun stefndu á kaupunum við Janna sf. og endurheimt tækjanna verið fullkomlega lögmæt.

Af því, sem að framan sé rakið, verði ekki séð, að stefnandi hafi nokkurn tíma orðið eigandi frystitækja þeirra, sem málsókn þessi sé til komin út af, og verði það að vera á ábyrgð stefnanda að hafa ekki kannað eignarheimildir betur. Verði því að telja, að stefnandi geti ekki átt neinar kröfur á stefndu vegna lögmætrar riftunar þeirra á fyrrgreindum kaupsamningi.

Verði talið, að stefnandi hafi þrátt fyrir þetta orðið eigandi tækjanna, verði ekki annað séð en sýkna eigi stefndu, þar sem stefnandi hafi ekki orðið fyrir neinu tjóni, sem stefndu geti borið bótaábyrgð á. Auk þess hafi ekki verið sýnt fram á neinn bótagrundvöll, þar sem stefndu hafi verið algjörlega grandlausir um ætlaðan eignarrétt stefnanda, þegar kaupum var rift við Janna sf. og tækin seld að nýju, auk þess sem stefnendum ætti að vera í lófa lagið, séu þeir eigendur frystitækjanna, að endurheimta þau frá þeim, er Hilmir sf. seldi, eftir að tækjunum hafði verið skilað.

Grundvelli kröfugerðar stefnanda, sem miðast við eftirstöðvar leigugreiðslna Janna sf., er mótmælt sérstaklega, enda verði ekki séð, með hverjum hætti kröfugerð á hendur stefndu geti byggst á þeim grunni, þar sem stefndu gengu aldrei inn í ætlaðan fjármögnunarleigusamning með neinum hætti, og geti stefndu því ekki með þeim hætti, sem stefnandi virðist telja, borið ábyrgð á skuldbindingum Janna sf., og fráleitt sé að krefja stefndu um dráttarvexti frá þeim tíma, sem leigugreiðslur Janna sf. lentu fyrst í vanskilum, eða frá þeim tíma, sem leigusamningi stefnanda og Janna sf. var sagt upp, enda stefndu algjörlega óviðkomandi.

Kröfu sína reisa stefndu einkum á reglum eignarréttar og kröfuréttar um vanheimild.

Um rétt til riftunar kaupsamnings sé vísað til 28. gr. laga nr. 39/1922, enda verði að telja, að um verulegar vanefndir gagnvart stefndu hafi verið að ræða, og til samningaréttar um samkomulag stefndu og kaupanda um að skila söluhlut.

Vísað er til reglna kröfuréttar um fullnaðargreiðslu og fordæma varðandi það atriði. Þá er vísað til almennra reglna skaðabótaréttar um bótagrundvöll og til reglna um skyldu bótakrefjanda til að sanna tjón sitt.

Niðurstaða.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að stefndi Hilmir sf. hafi í marsmánuði 1988 selt Janna sf. plötufrysti. Gegn andmælum stefnda telst hins vegar ósannað, að Janni sf. hafi fyrr en með kaupsamningi, dags. 17. maí 1988, öðlast eignarrétt að frystitæki því, er kaupsamningur tekur til.

Samkvæmt framansögðu var stefndi Hilmir sf. enn eigandi frystitækisins, þegar stefnandi, Lind hf., gerði sem leigusali samning við Janna sf. sem leigutaka um að leigja félaginu plötufrysti. Fram lögð gögn bera með sér, að seljandi plötufrystisins hafi verið Hvammur hf.

Af hálfu stefnanda hefur ekki verið sýnt fram á, að Hvammur hf. hafi öðlast eignarrétt að frystitæki því, er kaupsamningur milli Hilmis sf. og Janna sf. tekur til. Eignaraðild Hvamms hf. að Janna sf. leiðir ekki til þess, að Hvammur hf. hafi með umræddum kaupsamningi orðið eigandi tækisins, enda eru félögin hvort um sig sjálfstæðir lögaðilar.

Stefnandi hefur ekki sýnt fram á það í málinu, að réttarsamband hafi stofnast á milli stefnanda, Lindar hf., og stefndu í málinu, þannig, að hann geti beint bótakröfu sinni að stefndu, svo sem gert er í máli þessu.

Ber því samkvæmt framansögðu að sýkna stefndu af kröfum stefnanda í málinu.

Eftir niðurstöðu málsins ber stefnanda að greiða stefndu málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn 250.000 kr.

Kristjana Jónsdóttir borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndu, Jóhann Antoníusson, dánarbú Sverris Júlíussonar og Hilmir sf., skulu vera sýknir af kröfum stefnanda, Lindar hf.

Stefnandi, Lind hf., greiði stefndu, Jóhanni Antoníussyni, dánarbúi Sverris Júlíussonar og Hilmi sf., 250.000 kr. í málskostnað, sem beri dráttarvexti samkvæmt 10. og 12. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.